

Tomasz Błaszak

<https://orcid.org/0000-0002-6309-1566>

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Szczecinie

S EKCJA HOTELOWA KOSZALIŃSKIEJ SŁUŻBY BEZPIECZEŃSTWA I JEJ DZIAŁANIA W OBIEKTACH „SKANPOL” I „ORBIS-SOLNY” W KOŁOBRZEGU ORAZ „JAŁTA” W KOSZALINIE W LATACH 1973–1990

Kontrola cudzoziemców w obiektach hotelowych była jednym z przejawów działalności Służby Bezpieczeństwa. Turystyczny charakter nadmorskiej części woj. koszalińskiego przyciągał zagranicznych gości, których grono z biegiem lat stawało się coraz szersze, a wraz z ich napływem wzrastała aktywność lokalnych struktur SB. Kontrolę obcokrajowców na terenie województwa prowadziły różne komórki bezpieki. Główną jednostką wstępnie rozpoznającą cudzoziemców był pion paszportów. Miał on rozwiniętą sieć osobowych źródeł informacji wśród przewodników i pilotów wycieczek zagranicznych, pracowników biur turystycznych, personelu zakładów żywienia zbiorowego, lokali rozrywkowych, hoteli, campingów, taksówkarzy i innych osób mających styczność z cudzoziemcami. Pracę w tym zakresie rozpoczął w 1972 r. po przejęciu kompetencji od byłego Wydziału Kontroli Ruchu Granicznego KWMO w Koszalinie. Zabezpieczenie poszczególnych hoteli na terenie Kołobrzegu i Koszalina zostało powierzone sekcji hotelowej Wydziału „B”, która sprawowała „opiekę” nad obiektami najczęściej odwiedzanymi przez obcokrajowców. Początkowo były to hotele „Skanpol” i „Jałta”, a od 1976 r. również świeżo wybudowany i uruchomiony „Orbis-Solny” w Kołobrzegu – największe i najpopularniejsze obiekty hotelowe odwiedzane przez obcokrajowców w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w. w woj. koszalińskim.

Celem niniejszego opracowania jest omówienie koszalińskiej jednostki Służby Bezpieczeństwa powołanej do kontroli pobytu cudzoziemców

w obiektach hotelowych na terenie Kołobrzegu i Koszalina, przybliżenie jej organizacji i sposobu funkcjonowania, prowadzonych przez nią działań operacyjnych, ukazanie efektów tych działań oraz trudności, które pojawiły się w trakcie ich realizacji. Podjęto próbę charakterystyki materiałów archiwalnych wytworzonych w toku działalności sekcji hotelowej oraz innych jednostek koszalińskiej SB zajmujących się szeroko rozumianą kontrolą cudzoziemców. Artykuł ma zasygnalizować szersze zagadnienie, jakim była sytuacja cudzoziemców przebywających na Pomorzu Środkowym, którzy w mniejszym lub większym stopniu podlegali kontroli czy inwigilacji ze strony służb PRL.

Ramy czasowe tekstu to lata 1973–1990 – daty powołania i rozwiązania sekcji hotelowej, jednak aby scharakteryzować wcześniejsze działania bezpieki w zakresie inwigilacji cudzoziemców w tytułowych obiektach, prowadzone przez inne jednostki SB, poszerzono je nieco o kilka lat wstecz. Priorytetem badawczym były dwa miasta – Kołobrzeg i Koszalin. Jeśli chodzi o pierwsze z nich, to pod względem liczby przebywających w mieście cudzoziemców wysuwa się ono z czasem na pierwsze miejsce w województwie. Z tego powodu przyjrano się bliżej sytuacji panującej w hotelu „Skanpol” już od momentu uruchomienia obiektu w 1967 r. Poruszono m.in. kwestię turystyki z państw skandynawskich, a następnie zorganizowanych przyjazdów z Niemiec Zachodnich. Jeśli chodzi o Koszalin – i obiekt „Jałta” – to tu w zasadzie wystarczyło przyrzeć się zagadnieniu ochrony hotelu od 1972 r. Ramy terytorialne to oczywiście woj. koszalińskie – ze szczególnym naciskiem na wspomniane dwa miasta, w których znajdowały się zabezpieczane obiekty.

Podstawę źródłową artykułu stanowią materiały przechowywane w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięi Narodowej – przede wszystkim akta spraw obiektowych (SO) o kryptonimach „Delfin”, „Ustronie” i „Filtrownia” dotyczących zabezpieczanych hoteli. Archiwum IPN w Szczecinie nie dysponuje kompletem akt żadnej z tych spraw. Znaczna część dokumentacji operacyjnej SO krypt. „Delfin” – w celu odciążenia akt – została wybrakowana protokołem z dnia 30 marca 1981 r. W tym samym roku złożono do archiwum trzy kolejne tomy, do dalszego prowadzenia pozostawiono jeden¹. W SO krypt. „Ustronie” zachowały się trzy tomy dokumentacji, zawierające w większości meldunki i notatki służbowe dotyczące pobytu obcokrajowców w hotelu „Orbis-Solny” i ich kontaktów z obywatelami polskimi. Odnaleźć można m.in. notatki z kon-

¹ Archiwum Instytutu Pamięi Narodowej Oddział w Szczecinie (dalej: AIPN Sz), 00107/84, Wniosek o złożenie do archiwum Wydziału „C” KWMO w Koszalinie części materiałów operacyjnych SO krypt. „Delfin”, 2 VII 1981 r., k. 138.

troli i obserwacji dyplomatów², również te dotyczące tajnych przeszukań pokoi i bagaży, ewidentnie zaś brakuje dokumentacji o charakterze ogólnym, sprawozdawczo-informacyjnym, takiej jak w sprawach prowadzonych na pozostałe hotele. Dokumentacja SO krypt. „Filtrownia” zamyka się w jednym tomie akt. Analiza jego zawartości skłania do wniosku, że także w tym przypadku zachowała się jedynie część istniejącej niegdyś dokumentacji dotyczącej kontroli koszalińskiego hotelu.

Kwerendzie poddano również sprawy obiektowe wytworzone przez inne jednostki, w sposób bezpośredni lub pośredni inwigilujące cudzoziemców na terenie województwa. Były to sprawy o kryptonimach „Baza”³, „Busola”⁴, „Derby”⁵, „Hanza”⁶, „Kontynenty”⁷, „Riwiera”⁸. Głębiej zbadać zagadnienie pozwala analiza akt osobowych źródeł informacji, głównie pracowników hoteli. Zachowały się one – mimo upływu czasu i prowadzonego procesu masowego niszczenia akt w schyłkowym okresie istnienia SB – w pokażnej liczbie w formie oryginalnych dokumentów lub mikrofilmów. Skorzystano także z akt o charakterze administracyjnym, dzięki którym odtworzono strukturę, obsadę personalną i kompetencje jednostki.

Ważnym źródłem informacji jest kartoteka założona na cudzoziemców w 1974 r. Zawiera informacje zaczerpnięte z kart meldunkowych, w tym dane personalne cudzoziemców, okres pobytu oraz notatki dotyczące zachowania na terenie kraju⁹.

Uzupełnieniem materiału źródłowego są publikacje dotyczące struktur, zadań i działań operacyjnych prowadzonych przez komórki SB odpo-

² AIPN Sz, 00107/83, t. 1, Notatki służbowe funkcjonariuszy Sekcji IV Wydziału „B” KWMO w Koszalinie, k. 37, 229–230, 431–437.

³ Sprawa prowadzona przez pion paszportów na kwatery prywatne świadczące usługi noclegowe, m.in. dla cudzoziemców.

⁴ Sprawa prowadzona przez Wydział II KWMO w Koszalinie na cudzoziemców z krajów kapitalistycznych.

⁵ Sprawa założona na pensjonat „Orbis” w Białym Borze, prowadzona od 1975 r. przez pion paszportów, a od 1983 r. przez RUSW w Szczecinku.

⁶ Sprawa założona na cudzoziemców przebywających w Kołobrzegu w sezonie turystycznym 1971 r.

⁷ Sprawa prowadzona przez Wydział II KWMO w Koszalinie na obywateli polskich wyjeżdżających do państw kapitalistycznych.

⁸ Sprawa prowadzona przez Wydział II KWMO w Koszalinie dot. zabezpieczenia obco-krajowców zatrudnionych przy budowie hotelu „Orbis-Solny”.

⁹ AIPN, 01521/2522, J. Bednarski, „Problemy kontrwywiadowczego zabezpieczenia powiatu Kołobrzeg przed szkodliwą działalnością cudzoziemców z państw kapitalistycznych w sezonie turystycznym”, praca dyplomowa, b.d., k. 22; AIPN Sz, 00107/89, t. 1, Organizacja współdziałania służb i pionów resortu spraw wewnętrznych w operacyjnym rozpoznaniu i nadzorze nad cudzoziemcami z krajów kapitalistycznych przyjeżdżających na teren woj. koszalińskiego, 8 V 1974 r., k. 126.

wiedzialne za inwigilację cudzoziemców w obiektach hotelowych¹⁰. Uwzględniono także wybrane publikacje poświęcone zagadnieniom turystyki i terenom byłego woj. koszalińskiego¹¹.

Rozwojowi turystyki, szczególnie zagranicznej, w latach siedemdziesiątych XX w. sprzyjały przemiany społeczno-ekonomiczne i polityczne zachodzące w Polsce. Pogłębiły się procesy integracji państw socjalistycznych, nastąpiło odprężenie w relacjach między Wschodem a Zachodem. Nie należy zapominać, że turystyka była także narzędziem w rękach państwa, które służyło pozyskiwaniu tak potrzebnych środków dewizowych¹².

Kołobrzeg w połowie lat siedemdziesiątych XX w. odwiedzało średnio ok. 1,5 mln turystów, w tym kilka tysięcy cudzoziemców. Największą grupę obcokrajowców stanowili turyści narodowości niemieckiej, których przyciągały względy sentymentalne i atrakcyjne ceny usług turystycznych. W mieście znajdowały się także port handlowy i rybacki, zakłady przetwórstwa rybnego oraz siedziba powołanej w 1976 r. Polskiej Żeglugi Bałtyckiej, co wiązało się z pobytem w Kołobrzegu marynarzy obcych bander. W mieście obcokrajowcy pojawiali się coraz częściej, co miało wpływ m.in. na wynajem kwater, organizowanie wyżywienia oraz świadczenie innych usług. SB odnotowywała nawiązywanie przez mieszkańców i polskich turystów kontaktów z cudzoziemcami, głównie

¹⁰ A. Badura, „Niewidzialni”. „Tajna obserwacja” w pracy katowickich służb specjalnych, „CzasyPismo” 2021, nr 1; T. Błaszak, *Sekcja hotelowa szczecińskiej Służby Bezpieczeństwa i jej działania na terenie miasta w latach 1973–1990*, „Przegląd Zachodniopomorski” 2021, t. 36 (65); R. Ciupa, *Pobyt w hotelu „Silesia” w Katowicach (pod kontrolą SB)*, „CzasyPismo” 2021, nr 1; S. Hermański, *Struktura organizacyjna i zakres działania Biura „B” (obserwacji) Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w latach osiemdziesiątych*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2009, nr 1 (7); M. Komaniecka, *Pod obserwacją i na podsłuchu. Rzeczowe środki pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa w województwie krakowskim w latach 1945–1990*, Kraków 2014; F. Musiał, *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970–1989)*, Kraków–Warszawa 2018; P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa MSW 1975–1990*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 1 (3); E. Stępień, *Cudzoziemcy przybywający do Kołobrzegu na celowniku służb PRL*, „Rocznik Kołobrzegi” 2020.

¹¹ R. Dziemba, *Historia Kołobrzegu po 1945 r.*, Kołobrzeg 2019; Z. Kulczycki, *Zarys historii turystyki w Polsce*, Warszawa 1977; M. Majowski, *Polska Ludowa zaprasza. Polityka turystyczna w czasach Edwarda Gierka*, Warszawa 2008; S. Ostrowski, *Rozwój ruchu turystycznego w Polsce w latach 1971–1975*, Warszawa 1979; H. Rybicki, B. Zdrojewska, E. Zdrojewski, *Koszalin. Rozwój miasta w Polsce Ludowej*, Poznań 1985; *Województwo koszalińskie*, red. E. Zdrojewski, A. Szwichtenberg, Koszalin 1979 („Vademecum turystyczne”).

¹² Z. Kulczycki, *Zarys historii turystyki...*, s. 107; M. Majowski, *Polska Ludowa zaprasza...*, s. 32, 37; S. Ostrowski, *Rozwój ruchu turystycznego...*, s. 19.

o charakterze towarzyskim i handlowym¹³. Kontakty te niejednokrotnie były wykorzystywane do wymiany walut z pominięciem banku czy kasy walutowej „Orbisu”. Chętnie korzystano z usług cinkciarzy specjalizujących się w tym procederze. Środki dewizowe mogły także trafiać bezpośrednio do taksówkarzy czy kelnerów w ramach rozliczeń za świadczone cudzoziemcom usługi¹⁴.

W stolicy województwa natomiast nie rozwinęła się szersza baza turystyczna¹⁵. W latach siedemdziesiątych XX w. noclegi oferowały jedynie hotele „Jałta” i „Sportowy”, kilka schronisk młodzieżowych oraz kwatery prywatne¹⁶. Cudzoziemcy, głównie z Niemiec Zachodnich, pojawiali się w Koszalinie w ramach tranzytu. Najczęściej zatrzymywali się na kilkudniowe pobyty, aby zwiedzić miasto i okolice. Kolejną grupą byli cudzoziemcy przebywający w sprawach służbowych. Były też przyjazdy związane z licznymi imprezami kulturalnymi, sportowymi, zjazdami i konferencjami naukowymi czy pobytu tzw. myśliwych dewizowych¹⁷.

Sekcja ds. Hoteli w Koszalinie została utworzona na podstawie Zarządzenia organizacyjnego Ministra Spraw Wewnętrznych nr 0100/Org. z dnia 19 listopada 1973 r. obligującego komendanta wojewódzkiego MO w Koszalinie do utworzenia nowej komórki. Początkowo funkcjonowała ona w czteroosobowym składzie (kierownik i trzech inspektorów)¹⁸. Organizacyjnie została umiejscowiona w strukturze Wydziału „B”, a potwierdzeniem jej utworzenia był normatyw wydany osiem dni później przez komendanta wojewódzkiego¹⁹. Stan etatowy komórki od lipca 1974 r. powiększono o jedną osobę. Korekta nastąpiła w wyniku przesunięcia etatu z sekretariatu Wydziału „B”²⁰. Warto zwrócić uwagę na nazwę nowej komórki organizacyjnej. Jednostka początkowo występowała formalnie pod

¹³ AIPN Sz, 0171/12, Kontrywiadownicza analiza obszaru geograficznego, stanowiącego uprzednio pow. Kołobrzeg, i turystyki zagranicznej mającej związek z tym terenem, 22 IX 1975 r., k. 118–120.

¹⁴ W latach siedemdziesiątych XX w. pewnym problemem w zwalczaniu tego procederu była szczupłość kadrowa Sekcji do Walki z Przestępstwami Gospodarczymi w Kołobrzegu (*ibidem*, k. 132).

¹⁵ H. Rybicki, B. Zdrojewska, E. Zdrojewski, *Koszalin...*, s. 241.

¹⁶ *Województwo koszalińskie...*, s. 90.

¹⁷ AIPN Sz, 00107/89, t. 1, Organizacja współdziałania służb i pionów resortu spraw wewnętrznych w operacyjnym rozpoznaniu i nadzorze nad cudzoziemcami z krajów kapitalistycznych przyjeżdżających na teren woj. koszalińskiego, 8 V 1974 r., k. 115–118.

¹⁸ AIPN Sz, 0171/892, t. 1, Zarządzenie organizacyjne nr 0100/Org. ministra spraw wewnętrznych, 19 XI 1973 r., k. 24.

¹⁹ AIPN Sz, 0171/892, t. 2, Rozkaz organizacyjny komendanta wojewódzkiego MO w Koszalinie nr 025/Ksz/73, 27 XI 1973 r., k. 66.

²⁰ AIPN Sz, 0171/899, Rozkaz organizacyjny komendanta wojewódzkiego MO w Koszalinie nr 014/Ksz/74, 29 VI 1974 r., k. 35.

nazwą Sekcja ds. Hoteli, określenie „sekcja hotelowa” stosowano potocznie. 10 marca 1976 r. nazwę komórki zmieniono na Sekcję IV Wydziału „B” KWMO w Koszalinie²¹. Numeracja odbiegała od tej stosowanej w resorcie. Bliźniacze jednostki Departamentu „B” oraz wydziałów „B” w innych województwach oznaczano najczęściej rzymską liczbą IX²². Odmienność spowodowana była zapewne szczupłością kadrową Wydziału „B” w Koszalinie, który do 1973 r. składał się z zaledwie trzech sekcji²³.

Organizację nowej komórki i jej pracy powierzono oficerowi Wydziału II KWMO w Koszalinie por. Piotrowi Kadłubowskiemu. W styczniu 1974 r. mianowano go p.o. kierownikiem i delegowano do nowej komórki. W marcu 1974 r. por. Kadłubowski był już kierownikiem sekcji²⁴, wkrótce jednak został przeniesiony służbowo do nowo powstałej KWMO w Pile. Funkcję kierownika Sekcji ds. Hoteli z dniem 1 lipca 1975 powierzono ppor. Janowi Borkowskiemu. Nowy kierownik był absolwentem Wyższej Szkoły Oficerskiej MSW, miał także dwuletnie doświadczenie w pracy kontrwywiadowczej w KWMO w Koszalinie. Początkowo podlegało mu czterech funkcjonariuszy, na początku 1979 r. – już siedmiu. Natomiast we wrześniu 1981 r. stan etatowy wynosił sześciu pracowników²⁵. Porucznik Borkowski pozostawał na tym stanowisku do 1 listopada 1981 r., tj. do czasu służbowego przeniesienia na teren innego województwa. Powstały wakat 1 grudnia 1981 r. objął czasowo pracownik sekcji hotelowej KWMO w Koszalinie por. Ryszard Jasiakiewicz, który miał m.in. trzyletnie doświadczenie w pracy w tej jednostce. Pełnienie powierzonych obowiązków przedłużano mu kilkakrotnie, aż do października 1982 r., kiedy odszedł do dwuletniego studium w Akademii Spraw Wewnętrznych. Kierownictwo komendy stanęło przed koniecznością poszukania innego kandydata na funkcję kierownika Sekcji IV²⁶ i wkrótce znalazło go w osobie chor. Jerzego Gomółki, mającego dziesięcioletnie

²¹ AIPN Sz, 00103/135, Aneks do zakresu działania i struktury organizacyjnej Wydziału „B” KWMO w Koszalinie, 15 X 1975 r., k. 204.

²² S. Hermański, *Struktura organizacyjna i zakres działania...*, s. 139; P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa...*, s. 83.

²³ W skład Wydziału „B” w 1973 r. wchodziły: Sekcja I obserwacyjna w Koszalinie, Sekcja II obserwacyjna z siedzibą w Kołobrzegu i Sekcja III do zadań specjalnych.

²⁴ Archiwum Instytutu Pamięi Narodowej Oddział w Poznaniu, 619/101, Wniosek personalny, b.d., k. 49; *ibidem*, Opinia służbowa za okres I I 1974 – 12 VI 1975 r., 12 VI 1975 r., k. 53–54.

²⁵ AIPN, 0962/23, Wnioski personalne naczelnika Wydziału „B” w Koszalinie, 25 VIII 1975 r., 27 X 1975 r., k. 172–173, 175; *ibidem*, Opinie służbowe naczelnika Wydziału „B” KWMO w Koszalinie, 12 I 1979 r., 10 IX 1981 r., k. 181–183, 187–188.

²⁶ AIPN Sz, 303/51, Wnioski personalne, 4 XII 1981 r., 15 II 1982 r., 17 V 1982 r. i 7 X 1982 r., k. 49–56.

doświadczenie w pracy w sekcji obserwacyjnej Wydziału „B” KWMO w Koszalinie, m.in. na stanowisku kierownika zmian²⁷.

Głównym zadaniem sekcji hotelowej na przestrzeni kolejnych lat było operacyjne zabezpieczenie hoteli „Skanpol” i „Orbis-Solny” w Kołobrzegu oraz „Jałta” w Koszalinie w związku z pobytami cudzoziemców. W ramach realizacji tego zadania kontrolowano personel hoteli. Sprawdzano ich powiązania z cudzoziemcami i środowiskiem przestępczym. Kontrolę sprawowano także nad cudzoziemcami, głównie z państw kapitalistycznych, oraz typowano wśród nich osoby wymagające szczególnej „opieki”. Prowadzono również działania wobec obywateli polskich czerpiących korzyści z pobytu zagranicznych gości w przedmiotowych obiektach oraz znajdujących się przy nich lokalach gastronomicznych. Wyznaczone zadania realizowano poprzez sieć osobowych źródeł informacji, technikę operacyjną, tajne przeszukania, perlustrację korespondencji oraz współdziałanie w tym zakresie z innymi jednostkami resortu spraw wewnętrznych. Opis i analizę efektów działań operacyjnych zamieszczano m.in. w dokumentacji spraw obiektowych dotyczących poszczególnych hoteli²⁸.

Z efektów pracy sekcji hotelowej szeroko korzystały inne jednostki resortu, zarówno w woj. koszalińskim, jak i w innych częściach kraju. Pozyskiwane informacje w dużej mierze miały charakter kontrwywiadowczy, służący zabezpieczeniu wybranych obiektów na terenie województwa przed cudzoziemcami²⁹ oraz zapobieżeniu kontaktom obcokrajowców z obywatelami polskimi³⁰. Pozyskiwane w obiektach hotelowych informacje i dowody wykorzystywano w działaniach operacyjnych. Jako

²⁷ AIPN Sz, 322/23, Wniosek personalny, 13 X 1982 r., k. 206.

²⁸ AIPN Sz, 00108/131, t. 5, Zakres działania i struktura organizacyjna Wydziału „B” Służby Bezpieczeństwa WUSW w Koszalinie, 16 IV 1986 r., k. 5–6.

²⁹ W ramach kontrwywiadowczego zabezpieczenia woj. koszalińskiego Wydział II koszalińskiej SB prowadził m.in. sprawy obiektowe o kryptonimach: „Wędrowcy” (wywiad Stanów Zjednoczonych), „Sekwana” (wywiad francuski), „Wyspa” (wywiad angielski), „Zachód-N” (wywiad zachodniemiecki). Ponadto ochronie podlegały jednostki Wojska Polskiego i Armii Radzieckiej. Realizowano ją w ramach spraw obiektowych o kryptonimach „Tarcza” (jednostki radzieckie), „Zapora” (jednostki polskie), „Motyle” (wojska raketowe). Zabezpieczano również powiaty na terenie woj. koszalińskiego w ramach prowadzonej SO krypt. „Kraina”.

³⁰ AIPN Sz, 00107/83, t. 1, Korespondencja oraz notatki służbowe funkcjonariuszy Sekcji IV Wydziału „B” KWMO w Koszalinie, k. 1–548; AIPN Sz, 00107/83, t. 3, Korespondencja oraz notatki służbowe funkcjonariuszy Sekcji IV Wydziału „B” KWMO w Koszalinie, *passim*, b.p.; AIPN Sz, 00107/84, Notatka służbowa dot. niektórych elementów współpracy Sekcji IV Wydziału „B” z Sekcją VIIa Wydziału II i Sekcją Paszportów w Kołobrzegu w okresie 1 I 1976 – 30 IX 1976 r., 23 X 1976 r., k. 36–37; AIPN Sz, 00105/48, Pismo naczelnika Wydziału „B” KWMO w Koszalinie do naczelnika Wydziału II KWMO w Elblągu, 20 VII 1981 r., k. 40–48; *ibidem*, Notatki służbowe dot. obywatela Szwecji, 23 VI 1981 r., 24 IX 1981 r., k. 50–52.

przykład można podać zdobywanie materiałów moralnie obciążających gości hotelowych, którymi następnie posługiwano się do szantażu mającego przynieść wymierne efekty operacyjne. Funkcjonariusze nastawiali się również na pozyskiwanie wartościowych informacji i dokumentów o charakterze gospodarczym. Wspierali pion milicyjny w zakresie zwalczania nielegalnej wymiany środków płatniczych, prostytucji, stręczycielstwa itd. Metody działań ogniwa hotelowego w woj. koszalińskim nie odbiegały od stosowanych w innych częściach kraju³¹.

Pierwszym kołobrzesckim obiektem zabezpieczanym przez sekcję hotelową był uruchomiony w 1967 r. „Skanpol”, położony przy ul. Dworcowej 10 i określany jako średniej wielkości hotel miejski, podlegający Kołobrzesckiemu Przedsiębiorstwu Turystycznemu „Bałtywia”. Składał się on z czterech połączonych ze sobą budynków. Część hotelowa z restauracją, kawiarnią i recepcją była umiejscowiona w sześciopiętrowym budynku. Znajdowały się tam wówczas 182 pokoje jednoosobowe i dwuosobowe, zdolne pomieścić ok. 500 osób. W dwóch kolejnych budynkach mających formę podwyższonego parteru znajdowały się pewex, fryzjer, kuchnia i cukiernia z zapleczem. W czwartym budynku mieściła się bursa dla pracowników hotelu³².

Zainteresowanie lokalnej SB hotelem „Skanpol” pojawiło się jeszcze przed uruchomieniem obiektu. W ramach operacyjnego zabezpieczenia turystyki z państw skandynawskich rozpoznawano zatrudnione tam osoby oraz kształtowano obsadę personalną obiektu. Działania polegały na wywieraniu nacisku w celu niezatrudniania osób „podejrzanych” oraz zobowiązaniu kierownictwa hotelu do każdorazowego zasięgnięcia opinii przy przyjmowaniu nowych pracowników. Jednocześnie planowano pozyskanie szerokiej sieci kontaktów operacyjnych oraz 10–15 tajnych współpracowników. W części pokoi na pierwszym, drugim i trzecim piętrze zamontowano technikę operacyjną, m.in. podsłuchy pomieszczeń³³ i telefonów. Następnie po uruchomieniu obiektu przybyłych cudzoziemców poddawano selekcji, a ciekawsze osoby w porozumieniu z Wydziałem II

³¹ AIPN Sz, 0010/1372, Notatka służbowa dot. obywatela Szwecji, 16 VII 1987 r., k. 33–34; AIPN Sz, 00107/82, Notatka służbowa dot. współdziałania pracowników obiektowych z dzielnicowym RUSW w Koszalinie, 29 IV 1985 r., k. 66; T. Błaszak, *Sekcja hotelowa...*, s. 303; R. Ciupa, *Pobyt w hotelu „Silesia”...*, s. 99.

³² AIPN Sz, 00107/84, Plan pracy Sekcji ds. Hotelu Wydziału „B” KWMO w Koszalinie, 21 II 1974 r., k. 21–32; *ibidem*, Plan organizacji obserwacji figurantów czasowo zamieszkujących w hotelu „Skanpol” w Kołobrzegu, 10 X 1978 r., k. 43.

³³ W trakcie budowy hotelu założono instalację podsłuchową w 40 pokojach zlokalizowanych na 3 pierwszych piętrach obiektu. Zob. E. Stępień, *Cudzoziemcy przybywający do Kołobrzegu...*, s. 46–47.

KWMO operacyjnie rozpoznawano³⁴. Do działań tych wykorzystywano sieć osobowych źródeł informacji, w której skład wchodziły tzw. kontakty operacyjne oraz 10 tajnych współpracowników. Dodatkowo kontroli poddawano korespondencję. Już wówczas zauważono, że pełne wykorzystanie instalacji podsłuchowej w „Skanpolu” nie jest możliwe z powodu szczupłości kadrowej Referatu SB w Kołobrzegu³⁵.

Kontrola cudzoziemców do pewnego momentu nie nastręczała kołobrzeszkiej bezpieki większych trudności. W pierwszych dwóch latach funkcjonowania obiektu „Skanpol” funkcjonariusze mieli do czynienia głównie z przyjazdami rodzinnymi, niewielkimi grupami myśliwych dewizowych i pojedynczymi przypadkami pobytu specjalistów. Od roku 1969 wyraźnie nasiliła się turystyka z państw skandynawskich. Po raz kolejny sytuacja zmieniła się na początku lat siedemdziesiątych XX w. Przełomowy był rok 1971 – pierwszy, w którym wśród obcokrajowców czasowo przebywających w woj. koszalińskim najliczniejsi byli obywatele Niemiec Zachodnich. Stało się to w wyniku wytworzenia dogodniejszego klimatu politycznego³⁶ i aktywnej działalności niemieckich biur turystycznych, która zaowocowała zawarciem przez nie umów z Polskim Biurem Podróży „Orbis” na organizację specjalnych turnusów dla obywateli RFN. W tym więc należy upatrywać źródeł późniejszego turystycznego powodzenia miasta Kołobrzeg³⁷.

W związku z szerszym napływem cudzoziemców SB przystąpiła do intensywniejszych działań operacyjnych na terenie hotelu. Kontrolę przy-

³⁴ AIPN Sz, 00108/31, t. 1, Plan pracy Referatu Bezpieczeństwa KPMO Kołobrzeg na rok 1967, 29 I 1967 r., k. 55–56.

³⁵ AIPN Sz, 00108/80, Sprawozdanie Referatu SB KPMO Kołobrzeg za 1968 r., 8 I 1969 r., k. 81–84.

³⁶ Działalność niemieckich biur podróży nasiliła się po zawarciu układu pomiędzy Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o podstawach normalizacji ich wzajemnych stosunków z 7 XII 1970 r.

³⁷ Biuro Hummel Reise w latach siedemdziesiątych XX w. kierowało swoich klientów do hotelu „Skanpol” w Kołobrzegu oraz do ośrodka „Orbis” w Białym Borze. Natomiast biuro Reisedienst organizowało wycieczki autokarowe. W kolejnych latach na terenie województwa pojawiali się także klienci biur „Berg-Reisen”, „Buscher Reise”, „Grief”, „Hoerschelmann-Ferienreise”, „Intratourist”, „Kopmann Reise”, „Ost-See”, „Winkelmann” (AIPN, 01521/2522, J. Bednarski, „Problemy kontrwywiadowczego zabezpieczenia powiatu Kołobrzeg przed szkodliwą działalnością cudzoziemców z państw kapitalistycznych w sezonie turystycznym”, praca dyplomowa, b.d., k. 23, 27; AIPN Sz, 00107/89, t. 1, Kontrwywiadowcza charakterystyka woj. koszalińskiego w aspekcie sprawy krypt. „Busola”, 6 XI 1971 r., k. 6–17; *ibidem*, Informacja dot. przyjazdów cudzoziemców z krajów kapitalistycznych oraz obywateli NRD w celach rodzinnych, turystycznych i służbowych na teren woj. koszalińskiego w okresie I I 1972 – 31 VIII 1972 r., 20 IX 1972 r., k. 27–29; AIPN Sz 0108/52, t. 1, Informacja o pobycie i zachowaniu się cudzoziemców z państw kapitalistycznych, 30 X 1976 r., k. 42).

jezdnych realizowano poprzez agenturę i środki techniczne, takie jak podsłuchy pomieszczeń, kontrola rozmów telefonicznych, podglądy dokumentowane fotograficznie, tajne przeszukania pomieszczeń oraz obserwacja. W tym celu koordynację całości zadań prowadzonych w hotelu w okresie od stycznia do grudnia 1973 r. przekazano Sekcji III Wydziału „T” KWMO w Koszalinie³⁸. Warto podkreślić, że siedzibą tej sekcji było miasto Kołobrzeg. Komórka ta w sezonie turystycznym trwającym od 1 czerwca do 15 września 1973 r. funkcjonowała jako integralna część grupy operacyjnej ds. zabezpieczenia międzynarodowego ruchu osobowego w Kołobrzegu. Wynika z tego, że operacyjne zabezpieczenie hotelu „Skanpol” było częścią większej operacji wymierzonej w cudzoziemców przebywających w mieście³⁹.

Zadania dla Sekcji III Wydziału „T” zostały podzielone na zadania do realizacji w okresie przed sezonem turystycznym i po jego zakończeniu oraz w czasie jego trwania. W okresie turystycznym w 1973 r. w zabezpieczenie hotelu było zaangażowanych jedenastu funkcjonariuszy. Kierownik sekcji wraz ze starszym oficerem techniki operacyjnej nadzorowali prawidłowe funkcjonowanie sekcji i jej urządzeń. Dwoch oficerów zajmowało się nagraniami z podsłuchów pomieszczeń i kontrolą rozmów telefonicznych. Kolejnych czterech odtwarzało nagrania. Dwoch zajmowało się tajnymi przeszukaniami pomieszczeń i podglądem dokumentowanym fotograficznie, natomiast jeden oficer przekazywał figurantów pod obserwację Wydziałowi „B”. Nagrywanie i odtwarzanie nagrań z podsłuchów oraz kontrola rozmów telefonicznych w hotelu było wykonywane w godz. 7.00–23.00 w systemie dwuzmianowym. Do analizy materiałów z podsłuchów delegowano na sezon letni dwóch oficerów ze znajomością języka niemieckiego. Do tajnych przeszukań i podglądu dokumentowanego fotograficznie każdorazowo byli delegowani do Kołobrzegu wyspecjalizowani pracownicy Wydziału „T”, natomiast przekazywaniem pod obserwację zajmował się delegowany do Sekcji III funkcjonariusz Wydziału „B”.

Do zadań funkcjonariuszy Sekcji III należało także kierowanie osób zatrzymujących się w „Skanpolu” i będących w zainteresowaniu służb do odpowiednich pokoi zabezpieczonych techniką operacyjną. Obowiązkowo dotyczyło to dyplomatów, dziennikarzy, policjantów, wojskowych i innych cudzoziemców, których należało poddać kontroli. Typowanie odbywało się na podstawie kart meldunkowych, informacji od agentury i spostrzeżeń

³⁸ AIPN Sz, 0116/1763, Opinia służbowa za okres 1973–1974, 23 XI 1974 r., k. 168–169.

³⁹ AIPN Sz, 00107/84, Plan pracy techniczno-operacyjnej na obiekcie krypt. „Delfin” w 1973 r., 15 XII 1972 r., k. 10–11.

własnych. Do obowiązków Sekcji III w sezonie turystycznym należało pobieranie kart meldunkowych cudzoziemców bezpośrednio z recepcji, czasami również paszportów, w celu ich sfotografowania, a także dokonywanie tajnych przeszukań pokoi hotelowych i eksploatacja podglądu dokumentowanego fotograficznie, typowanie osób do kontroli oraz przekazywanie ich pod obserwację pracownikom Wydziału „B”. Ponadto Funkcjonariusze SB „dbali” o właściwą obsadę personalną w hotelu. Mówiąc dokładniej – wpływali na to, kto i na jakim stanowisku będzie pracował w „Skanpolu”. Sekcja III w sezonie turystycznym ściśle współpracowała z grupą operacyjną ds. zabezpieczenia międzynarodowego ruchu osobowego, w której skład wchodził delegowani pracownicy Wydziału II, Wydziału Paszportów i Dowodów Osobistych oraz Wydziału „B”⁴⁰.

Gdy pod koniec 1973 r. utworzono Sekcję ds. Hoteli Wydziału „B” KWMO w Koszalinie, przejęła ona od Sekcji III Wydziału „T” obowiązki opieki nad obiektem i po krótkim okresie organizacji na początku 1974 r. przystąpiła do opracowania planu pracy, a następnie do prowadzenia działań operacyjnych w „Skanpolu”. Realizowano je w ramach SO krypt. „Delfin”. Celem sprawy było „operacyjno-techniczne” zabezpieczenie pobytu turystów z państw kapitalistycznych w mieście, rozpoznawanie ich zainteresowań i powiązań z obywatelami polskimi oraz „czuwanie” nad właściwym składem osobowym i zachowaniem personelu hotelowego⁴¹. Obserwację gości w obiekcie prowadziło dwóch pracowników, którzy mieli do dyspozycji pokój hotelowy na pierwszym piętrze w lewym skrzydle budynku. Praca operacyjna trwała w godz. 7.00–22.00 i była dzielona na dwie zmiany. Funkcjonariusze mieli walizkowy aparat fotograficzny i radiostację. Razem z pracownikami sekcji obserwacyjnej przeprowadzali przeszukania pokoi hotelowych i rzeczy pozostawionych w nich przez cudzoziemców. Do ich zadań należało także zabezpieczenie kluczy, bezpieczne wprowadzenie i wyprowadzenie grupy przeszukującej pokoje, zabezpieczenie pomieszczeń w taki sposób, by umożliwić sprawne przeprowadzenie przeszukania. Niektórzy cudzoziemcy byli poddawani niemal ciągłej obserwacji. Kontrola rozpoczynała się zaraz po ich wjeździe do miasta, na dworcu kolejowym lub zaraz na parkingu hotelowym, do czego wykorzystywano istniejący w pobliżu zakryty punkt sygnalizacyjny⁴².

⁴⁰ *Ibidem*, k. 10–20.

⁴¹ *Ibidem*, k. 10.

⁴² Punkt sygnalizacyjny był miejscem, w którym funkcjonariusze mogli się ukryć, prowadzić obserwację i z którego mogli poinformować wywiadowców Wydziału „B” o pojawieniu się osoby pozostającej w zainteresowaniu operacyjnym SB. Zob. A. Badura, „Niewidzialni”..., s. 85–86; F. Musiał, *Podręcznik bezpieczeństwa*..., s. 350.

o krypt. „Jantar”⁴³. Czasami figurant był rozpoznawany dopiero przez pracownika sekcji hotelowej, który przekazywał go sekcji obserwacyjnej. Przed hotelem były przygotowane dwa samochody, a w każdym z nich oczekiwało dwóch funkcjonariuszy pionu „B”. Reszta przebywała w mieszkaniu konspiracyjnym o krypt. „Granit”, które opuszczała w momencie wyjścia figuranta z hotelu – włączała się wtedy w obserwację. Na terenie hotelu, restauracji i kawiarni obserwację prowadził funkcjonariusz sekcji hotelowej, wspierany przez osobowe źródła informacji⁴⁴. Jednocześnie wykorzystywano założoną w budynku instalację służącą do inwigilacji cudzoziemców. Jej eksploatacją w godz. 7.00–22.00 zajmowali się pracujący równolegle w hotelu funkcjonariusze pionu „T”⁴⁵. Właściwe wykorzystanie instalacji było możliwe dzięki pracownikom recepcji, współpracującym z SB. Kierowali oni cudzoziemców interesujących koszalińską bezpiekę do „właściwych” pokoi. Metodę tę stosowano od początku funkcjonowania obiektu⁴⁶.

Drugim zabezpieczonym hotelem w Kołobrzegu był należący do Orbisu „Solny”. Obiekt wybudowano i oddano do użytku w 1976 r.⁴⁷ Jego budową od sierpnia 1974 do maja 1976 r. zajmowała się firma Sodeteg-Engineering z siedzibą w Paryżu. Już 30 września 1974 r. założono na tę okoliczność SO krypt. „Riwiera”, która była następnie prowadzona przez Sekcję VII Wydziału II KWMO w Koszalinie. Celem działań było zabezpieczenie pobytu cudzoziemców z państw zachodnich budujących hotel, kontrolą zostali objęci także obywatele polscy zatrudnieni na budowie lub mający z nią związek⁴⁸. Pierwszym krokiem było zebranie informacji o wyżej wymienionych osobach. Ponieważ wykonawca zatrudniał własnych pracowników, spodziewano się przyjazdu ok. 60 osób z zagranicy. Przypuszczenia okazały się słuszne, w poszczególnych okresach w Kołobrzegu przebywało 30–60 pracowników firmy. Wśród nich byli obywatele Francji, Włoch, Algierii, Maroka i Jugosławii. Pobyt każdego

⁴³ Punkt sygnalizacyjny „Jantar” był usytuowany w mieszkaniu na rogu ulic Dworcowej i 18 Marca. Lokalizacja zapewniała doskonałą widoczność na wyjście z hotelu i cały pobliski rejon.

⁴⁴ W 1973 r. w hotelu pracowało ok. 200 osób, z czego 120 przy bezpośredniej obsłudze gości. Wśród nich Wydział „B” koszalińskiej SB miał 3 tajnych współpracowników, 14 kontaktów operacyjnych oraz kontakty służbowe. Później liczba ta zdaniem kierownictwa Sekcji ds. Hoteli stała się dalece niewystarczająca do realizacji nałożonych zadań (AIPN Sz, 00107/84, Plan pracy Sekcji ds. Hoteli Wydziału „B” KWMO w Koszalinie, 21 II 1974 r., k. 21–32; *ibidem*, Plan organizacji obserwacji figurantów czasowo zamieszkujących w hotelu „Skanpol” w Kołobrzegu, 10 X 1978 r., k. 43).

⁴⁵ *Ibidem*, k. 49–55.

⁴⁶ AIPN Sz, 00104/160, Notatka informacyjna, 22 X 1968 r., b.p.

⁴⁷ R. Dziemba, *Historia Kołobrzegu...*, s. 67.

⁴⁸ AIPN Sz, 00107/76, Wniosek o wszczęcie SO krypt. „Riwiera”, 30 IX 1974 r., k. 5.

z nich trwał od dwóch dni do kilku tygodni. Zagraniczni pracownicy byli jednocześnie zatrudnieni na innych budowach realizowanych wówczas w Gdańsku, Szczecinie, Karpaczu i Katowicach. Większość z nich poruszała się własnymi samochodami. Kontrola obcokrajowców była realizowana poprzez osobowe źródła informacji, obserwację i inwigilację korespondencji. Cudzoziemcy zamieszkiwali w kwaterach prywatnych lub hotelach. Wielu z nich nie dopełniało formalności meldunkowych, za co byli karani przez dzielnicowych KMMO w Kołobrzegu lub kolegia ds. wykroczeń. Czasem zatrzymywano obcokrajowców za fotografowanie zakazanych obiektów, ale zwalniano niezwłocznie po wpłaceniu przez nich kaucji⁴⁹. W trakcie kontroli ujawniano również ich znajomości z mieszkańcami Kołobrzegu i okolic. Głównie były to kontakty towarzyskie i handlowe⁵⁰.

Po zakończeniu budowy „Solnego” zaprzestano inwigilacji. W tym momencie przyszedł czas na zabezpieczenie obiektu przez Sekcję ds. Hotelu. Już 3 maja 1976 r. sporządzono wniosek o wszczęcie SO krypt. „Ustronie”. Zakres zadań i sposoby ich realizacji w zasadzie były niezmiennie i podobne do tych stosowanych w „Skanpolu”. Głównym celem było operacyjne rozpoznanie cudzoziemców z państw kapitalistycznych, stworzenie warunków, dzięki którym SB mogła skutecznie i w sposób tajny realizować zadania zlecone przez inne jednostki MSW. Poddawano też kontroli personel hotelowy, w szczególności tych jego członków, którzy utrzymywali kontakty z cudzoziemcami lub osobami naruszającymi ówczesny porządek prawny⁵¹. Ponadto w ramach prowadzonych działań funkcjonariusze sporządzili wykaz kierowców taksówek z Kołobrzegu i Koszalina oraz osób podejrzanych o przestępstwa kryminalne, w tym handel dewizami na terenie Kołobrzegu. Stworzono również plany i szkice obiektu, plany operacyjne dotyczące tajnych przeszukań pokoi hotelowych czy kontroli operacyjnej obcokrajowców⁵², prowadzono szczegółową ewidencję cudzoziemców. Działania te rejestrowano dodatkowo w kartotekach. Sekcja hotelowa w „Solnym” miała do dyspozycji pomieszczenie służbowe o numerze 200, które mogły wykorzystywać operacyjnie także inne jednostki SB⁵³.

⁴⁹ AIPN Sz, 0171/12, Kontrwywiadowcza analiza obszaru geograficznego stanowiącego uprzednio pow. Kołobrzeg i turystyki zagranicznej mającej związek z tym terenem, 22 IX 1975 r., k. 134–135.

⁵⁰ AIPN Sz, 00107/76, Analiza materiałów operacyjnych zawartych w SO krypt. „Riwiera”, 11 X 1976 r., k. 260–261.

⁵¹ AIPN Sz, 00107/83, t. 2, Wniosek o wszczęcie SO krypt. „Ustronie”, 3 V 1976 r., b.p.

⁵² *Ibidem*; AIPN Sz, 00107/83, t. 1, Notatka, 27 IV 1979 r., k. 37.

⁵³ AIPN Sz, 00107/83, t. 3, Notatka służbowa dot. obywatela Austrii, 16 IV 1980 r., b.p.

Trzecim zabezpieczanym hotelem była „Jałta” – obiekt oddany do użytku w 1960 r. Położony w Koszalinie przy ul. Zwycięstwa 20–24, liczył 208 miejsc noclegowych. Na parterze hotelu znajdowały się restauracja o nazwie „Balaton” na mniej więcej sto osób oraz kawiarnia. W budynku miał swą siedzibę koszaliński oddział Polskiego Biura Podróży „Orbis”⁵⁴, działały zakłady fryzjerski i krawiecki, pewex oraz kiosk „Ruchu”. W budynku znajdowała się także administracja Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Turystycznego, któremu podlegał obiekt.

Działania operacyjne w hotelu były prowadzone już w latach sześćdziesiątych XX w., choć na szerszą skalę zaczęto je wdrażać w zasadzie dopiero od roku 1972⁵⁵. Realizowały je różne jednostki kołobrzeskiej i koszalińskiej SB, milicji czy Wojsk Ochrony Pogranicza. Jeszcze we wrześniu 1972 r. funkcjonariusze Wydziału „B” przygotowali stosowny plan działań. W pierwszej kolejności planowano przeprowadzić rozmowę z dyrektorem w celu uzyskania pomieszczenia w obiekcie. Kolejnym krokiem było zebranie informacji o personelu hotelu oraz zobligowanie kierownictwa do każdorazowego zasięgania opinii lokalnej SB przy zatrudnianiu nowych pracowników. Założono kartotekę na osoby, wobec których dokonywano czynności operacyjnych, w oddzielnym spisie rejestrowano kobiety zajmujące się prostytutką. Następnie założono teczkę SO krypt. „Filtrownia” oraz nawiązano współpracę z innymi jednostkami zainteresowanymi „Jałtą”⁵⁶.

W 1978 r. w hotelu pracowało 128 osób, z czego 20 w administracji, 47 w gastronomii oraz 61 w hotelu. Obiekt zabezpieczało 2 pracowników sekcji hotelowej. Na potrzeby operacyjne dysponowali wyłączonym na stałe z eksploatacji pokojem o numerze 127, w którym były zainstalowane telefony służbowy oraz hotelowy. Funkcjonariusze pracowali w systemie zmianowym w godz. 7.00–22.00. W tym czasie operacyjnie kontrolowali cudzoziemców z państw kapitalistycznych oraz inne interesujące ich osoby. W ramach działań korzystali z sieci osobowych źródeł informacji zatrudnionych w recepcji, obsłudze pięter i gastronomii. Wspierani byli także przez innych funkcjonariuszy z sekcji obserwacyjnych Wydziału „B” czy pionów „T” i „W”⁵⁷.

⁵⁴ Polskie Biuro Podróży „Orbis” Oddział w Koszalinie miało siedzibę w budynku do końca 1982 r.

⁵⁵ AIPN Sz, 00107/82, Plan pracy w ramach zabezpieczenia operacyjnego hotelu „Jałta” w Koszalinie, 11 XI 1972 r., k. 45–46.

⁵⁶ *Ibidem*, Plan pracy organizacji zabezpieczenia operacyjnego hotelu „Jałta” w Koszalinie, 11 IX 1972 r., k. 44.

⁵⁷ AIPN Sz, 00107/82, Plan organizacji obserwacji figurantów czasowo mieszkających w hotelu „Jałta” w Koszalinie, 30 V 1978 r., k. 7–21.

Prowadzenie kontroli obiektu było możliwe dzięki sieci osobowych źródeł informacji. Na początku 1974 r. Wydział „B” miał w hotelu 10 kontaktów operacyjnych i 1 służbowy, w restauracji zaś – 1 tajnego współpracownika, 2 kontakty operacyjne i 2 służbowe. Wydział „T” miał w hotelu 3 tajnych współpracowników i 1 kontakt operacyjny, Wydział Paszportów i Dowodów Osobistych oraz Wydział III – po 1 tajnym współpracowniku. Wynika z tego, że na początku działalności funkcjonariusze sekcji hotelowej mogli liczyć na informacje od 15 pracowników „Jałty” i 7 „Balatonu”. Jeszcze w tym samym roku planowano rozbudowę sieci o kolejnych 6 tajnych współpracowników i 10 kontaktów operacyjnych⁵⁸.

Jednocześnie cudzoziemców poddawano selekcji operacyjnej na podstawie danych z kart meldunkowych i personalnych wykazów awizowanych wycieczek⁵⁹. Obligatoryjnie kontroli podlegali dyplomaci, żołnierze, policjanci, celnicy, dziennikarze z państw zachodnich, a także osoby przyjeżdżające z pomocą charytatywną. Umieszczano ich często w pokojach zabezpieczonych techniką operacyjną. Ponadto funkcjonariusze włączali się w zwalczanie prostytucji, spekulacji, handlu walutą, narkomanii itp. Kontrolowali personel hotelowy w zakresie pozasłużbowych kontaktów z cudzoziemcami czy środowiskiem kryminalnym⁶⁰. W celu zwalczania tego ostatniego Sekcja IV współpracowała z jednostkami milicji w ramach akcji o krypt. „Korynt”. Działania polegały na legitymowaniu gości i usuwaniu z hotelu osób niepożądanych⁶¹.

W połowie lat siedemdziesiątych XX w. baza hotelowa w Kołobrzegu i Koszalinie była dalece niewystarczająca, aby zapewnić noclegi wszystkim obcokrajowcom, dlatego wielu z nich korzystało z kwatery prywatnych. W oczach SB uchodziło to za zagrożenie, dawało bowiem możliwości nieograniczonego nawiązywania kontaktów z obywatelami polskimi. W tej sytuacji zwrócono baczniejszą uwagę na kwatery prywatne i ich udostępnianie cudzoziemcom. Skutkiem było założenie i prowadzenie przez Wydział Paszportów SO krypt. „Baza”. Kontrolą objęto kwatery prywatne – zarówno te rejestrowane, jak i nierejestrowane. Pierwsze peł-

⁵⁸ AIPN Sz, 00107/84, Plan pracy Sekcji ds. Hoteli Wydziału „B” KWMO w Koszalinie, 21 II 1974 r., k. 21–32.

⁵⁹ AIPN Sz, 0171/12, Kontrwywiadowcza analiza terenu i międzynarodowego ruchu osobowego w mieście Koszalin, 18 XI 1975 r., k. 190.

⁶⁰ AIPN Sz, 00107/82, Plan pracy Sekcji IV Wydziału „B” WUSW w Koszalinie na 1985 r., 22 III 1985 r., k. 89.

⁶¹ AIPN Sz, 00107/84, Plan przedsięwzięć realizowanych przez Wydział „B” WUSW w Koszalinie w obiektach hotelowych w sprawie o krypt. „Korynt” i działań dot. osób poszukiwanych oraz współdziałanie w tym zakresie z Wydziałem Kryminalnym i Wydziałem do Walki z Przestępstwami Gospodarczymi WUSW w Koszalinie i RUSW w Koszalinie oraz RUSW w Kołobrzegu, 12 IV 1985 r., k. 65–66.

niły rolę rezerwy hotelowej. Cudzoziemców kierowano tam w sytuacji braku miejsc w hotelach lub na ich specjalne życzenie. Kwatery te podlegały Wojewódzkiemu Przedsiębiorstwu Turystycznemu w Koszalinie lub Kołobrzieskiemu Przedsiębiorstwu Turystycznemu „Bałtywia”. Jednakże działania SB zmierzały do tego, aby cudzoziemców nie kierować do kwater prywatnych, lecz do miejsc, gdzie istniała możliwość prowadzenia operacyjnej kontroli. Poza tym ani cudzoziemcy, ani właściciele kwater nie byli zainteresowani pośrednictwem biur zakwaterowania. Obcokrajowcy chętnie korzystali z kwater niezarejestrowanych, których adresami wymieniali się w kręgu rodziny lub znajomych. Rezerwacji najczęściej dokonywano korespondencyjnie. Także właściciele zgłoszonych kwater próbowali działać na własną rękę i obchodzić administracyjne bariery. Poza zgłoszonymi pokojami często wynajmowali inne w sposób nieformalny. W tym celu wchodzili w relacje z recepcjonistami hoteli⁶².

Informacje o pobycie cudzoziemców u osób prywatnych SB czerpała z kart meldunkowych, które spływały z Wydziału Ewidencji Ludności Urzędu Miejskiego w Koszalinie, a także od dzielnicowych. Jednak znaczna część osób przyjeżdżających do Koszalina do rodziny lub w celach turystycznych nie była objęta kontrolą, ponieważ zatrzymywała się u osób prywatnych i często nie dopełniała obowiązków meldunkowych. Wynika z tego, że pełniejszą kontrolą obejmowano cudzoziemców w hotelach, natomiast ci z kwater prywatnych często się jej wymykali. Był to jeden z licznych problemów, z którym musieli się mierzyć funkcjonariusze SB.

Kolejnym utrudnieniem była zmiana druków meldunkowych w 1976 r. W nowych nie było już informacji o miejscu pracy i zamieszkania ani o zawodzie. Sytuacja ta skomplikowała proces wstępnej selekcji cudzoziemców – od tego momentu prowadzono ją na podstawie spostrzeżeń własnych i osobowych źródeł informacji⁶³.

SB wskazywała także na trudności w inwigilacji zagranicznych gości w miejscach zbiorowego żywienia. Problemem była duża rotacja personelu gastronomicznego i ograniczone możliwości osobowych źródeł informacji. Kandydatkami na tajnych współpracowników były najczęściej młode kobiety, które mimo że pracowały jako kelnerki, nie znały języków obcych. Ograniczały je także warunki osobiste, często nie były chętne do współpracy. Jeśli chodzi o przypadki przyjazdów zbiorowych, to tu dużym utrudnieniem był brak informacji wyprzedzających, czyli imien-

⁶² AIPN Sz, 0171/12, Analiza wykorzystania i zabezpieczenia kwater prywatnych na terenie woj. koszalińskiego w 1976 r., 1 III 1977 r., k. 206–209; H. Rybicki, B. Zdrojewski, E. Zdrojewski, *Koszalin...*, s. 242.

⁶³ AIPN Sz, 00107/82, Notatka służbowa, 15 VII 1976 r., k. 87.

nych wykazów uczestników awizowanych wycieczek. Listy przyjeżdżających próbowano pozyskiwać przez przedsiębiorstwo „Orbis”, co jednak nie zawsze było skuteczne. Kłopotów nastroczało także rozpoznawanie kontaktów cudzoziemców i obywateli polskich. Receptą na to miała być rozbudowa sieci współpracowników wśród taksówkarzy. Kolejnym problemem była szeroka wymiana środków płatniczych u cinkciarzy, kelnerów oraz brak współdziałania w tym zakresie ze strony komórki przestępstw gospodarczych. Spodziewano się, że remedium na to będzie także rozbudowa sieci współpracowników w obiektach obsługujących cudzoziemców oraz wśród taksówkarzy⁶⁴.

Sekcja hotelowa była niewielką kilkusobową komórką koszalińskiej SB. Jej szczypty stan kadrowy i szeroki zakres zadań powodowały konieczność zaangażowania w rozpoznanie cudzoziemców wielu pionów i służb. Szczególnie było to widoczne w Kołobrzegu, gdzie w sezonie turystycznym pojawiało się wielu cudzoziemców. Sekcja IV Wydziału „B” musiała wówczas ściśle współpracować z innymi jednostkami z terenu miasta⁶⁵. Rozpoznaniem cudzoziemców zajmowały się m.in. komórki Wydziału II KWMO w Koszalinie, w tym Sekcja VIIa, a także Sekcja Paszportów, Sekcja IV i sekcje obserwacyjne Wydziału „B”, sekcja Wydziału „T”, Graniczny Punkt Kontrolny w Kołobrzegu, Wojskowa Służba Wewnętrzna, Sekcja Kryminalna KMMO i Sekcja Przestępstw Gospodarczych KMMO. Nie lada problem stanowił brak jakiegokolwiek współpracy ze służbą mundurową, a także brak od 1974 r. organu koordynującego pracę wszystkich sekcji, zdolnego podejmować szybkie decyzje na miejscu⁶⁶, zwłaszcza że kompetencje poszczególnych służb i komórek często nakładały się na siebie. Jako przykład wskazać można cudzoziemców przebywających w Polsce służbowo. Były to osoby, które przyjechały m.in. do Przedsiębiorstwa Połowów i Usług Rybackich „Barka”, Polskiej Żeglugi Bałtyckiej w Kołobrzegu, Koszalińskich Zakładów Przemysłu Drzewnego „Las” w Sławnie i Zakładów Płyt Pilśniowych w Karlinie. Kompetencyjnie zajmowali się nimi funkcjonariusze pionów II i III SB. Próba zapanowania nad sytuacją był postulat utworzenia dwu- lub trzy-

⁶⁴ AIPN Sz, 0171/12, Kontrwywiadowcza analiza terenu i międzynarodowego ruchu osobowego w mieście Koszalin, 18 XI 1975 r., k. 193–197.

⁶⁵ Z ustnej formy przekazywania informacji najchętniej korzystała kołobrzaska Sekcja Paszportów (AIPN Sz, 00107/84, Notatka służbowa dot. niektórych elementów współpracy Sekcji IV Wydziału „B” z Sekcją VIIa Wydziału II i Sekcją Paszportów w Kołobrzegu w okresie 1 I 1976 – 30 IX 1976 r., 23 X 1976 r., k. 33–36).

⁶⁶ AIPN Sz, 0171/12, Kontrwywiadowcza analiza obszaru geograficznego stanowiącego uprzednio pow. Kołobrzeg i turystyki zagranicznej mającej związek z tym terenem, 22 IX 1975 r., k. 136–137.

osobowego zespołu koordynującego, zajmującego się wyłącznie tą sprawą. Mankamentem była także zbyt mała ilość informacji uzyskiwanych z sieci osobowych źródeł informacji oraz słaba znajomość języków obcych wśród funkcjonariuszy SB w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych XX w.⁶⁷

W połowie lat osiemdziesiątych SB odnotowała wzrost liczby przestępstw, m.in. kradzieży, sutenerstwa, prostytucji. Wpływało to na obniżenie poziomu bezpieczeństwa gości przebywających w hotelach. Cudzoziemcy składali skargi zarówno do władz polskich, jak i rodzimych, w ten sposób sytuacja była nagłaśniana poza granicami kraju. Aby przeciwdziałać różnego rodzaju działaniom przestępczym, sekcja hotelowa wraz z jednostkami milicji z Kołobrzegu i Koszalina przystąpiła do intensywnych działań. W ramach operacji „Korynt” kontrolowano obiekty hotelowe, legitymowano osoby przebywające w hotelu i usuwano osoby podejrzane i zakłócające porządek, prowadzono rozmowy profilaktyczne⁶⁸.

Kierownictwo Wydziału „B” borykało się także z problemami stwarzanymi przez własnych pracowników. Niektórzy z nich nie dopełniali obowiązków służbowych i naruszali dyscyplinę pracy. Jeden z oficerów w 1985 r. w czasie służby zorganizował w ochranianym przez siebie hotelu „Skanpol” grę w brydża z postronnymi osobami. Nie było to jego jedyne przewinienie. Wcześniej także w czasie służby i poza nią dopuszczał się wielokrotnych naruszeń – z tego właśnie powodu został przeniesiony z hotelu „Solny” do „Skanpolu”⁶⁹.

Reasumując, należy stwierdzić, że sekcja hotelowa – mimo szpeczącego stanu osobowego i licznych problemów, z którymi musiała się mierzyć – realizowała powierzone jej zadania. Współdziałała przy tym z innymi jednostkami SB, a także milicji, Wojsk Ochrony Pogranicza czy Wojskowej Służby Wewnętrznej. W każdym z trzech hoteli miała własne pomieszczenia służbowe, w których przebywali jej funkcjonariusze⁷⁰. Obiekty były zabezpieczone techniką operacyjną, a informacji stale

⁶⁷ AIPN Sz, 00107/89, t. 1, Organizacja współdziałania służb i pionów resortu spraw wewnętrznych w operacyjnym rozpoznaniu i nadzorze nad cudzoziemcami z krajów kapitalistycznych przyjeżdżających na teren woj. koszalińskiego, 8 V 1974 r., k. 126–129.

⁶⁸ AIPN Sz, 00107/84, Plan przedsięwzięć realizowanych przez Wydział „B” WUSW w Koszalinie w obiektach hotelowych w sprawie o krypt. „Korynt” i działań dot. osób poszukiwanych oraz współdziałanie w tym zakresie z Wydziałem Kryminalnym i Wydziałem do Walki z Przestępstwami Gospodarczymi WUSW w Koszalinie i RUSW w Koszalinie oraz RUSW w Kołobrzegu, 12 IV 1985 r., k. 65–66.

⁶⁹ AIPN Sz, WUSW Szczecin, 322/14, Notatka służbowa dot. przewinienia dyscyplinarnego popełnionego przez inspektora Wydziału „B” WUSW w Koszalinie, 16 VII 1985 r., k. 44.

⁷⁰ M. Komaniecka, *Pod obserwacją i na podsłuchu...*, s. 182.

dostarczała sieć współpracowników. Największy problem stanowiła koordynacja działań wielu jednostek i służb rozpoznających cudzoziemców i w zasadzie nie udało się go rozwiązać przez cały okres funkcjonowania sekcji. Brakowało jednego czynnika lub ośrodka, który podejmowałby szybkie decyzje oraz koordynował całość zadań w zakresie międzynarodowego ruchu osobowego w województwie. Dodatkowe trudności wynikały z rozmieszczenia pracowników sekcji wykonujących zadania w dwóch oddalonych od siebie miastach, rotacji pracowników i nieprzestrzegania przez niektórych z nich dyscypliny pracy. Kolejną bolączką była zbyt mała liczba pracowników mówiących w języku niemieckim. Najbardziej dotyczyło to Sekcję „T” w Kołobrzegu, która eksploatowała założoną w hotelach instalację podsłuchową. Dość sprawna inwigilacja cudzoziemców, głównie obywateli RFN, była możliwa głównie dzięki sieci osobowych źródeł informacji – pracowników ochraniających hoteli, z których większość władała językami obcymi.

Analiza dokumentacji źródłowej skłania do wniosku, że kontrola cudzoziemców na Pomorzu Środkowym była procesem złożonym, natomiast działania, które podejmowała sekcja hotelowa w tytułowych obiektach, stanowiły tylko jego część. Zagadnienie z pewnością wymaga rozszerzenia i głębszego zbadania.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Instytutu Pamięi Narodowej (AIPN).

Archiwum Instytutu Pamięi Narodowej Oddział w Poznaniu (AIPN Po).

Archiwum Instytutu Pamięi Narodowej Oddział w Szczecinie (AIPN Sz).

Opracowania

Badura A., „Niewidzialni”. „Tajna obserwacja” w pracy katowickich służb specjalnych, „CzasyPismo” 2021, nr 1.

Błaszak T., *Sekcja hotelowa szczecińskiej Służby Bezpieczeństwa i jej działania na terenie miasta w latach 1973–1990*, „Przegląd Zachodniopomorski” 2021, t. 36 (65).

Ciupa R., *Pobyty w hotelu „Silesia” w Katowicach (pod kontrolą SB)*, „CzasyPismo” 2021, nr 1.

Dziemba R., *Historia Kołobrzegu po 1945 r.*, Kołobrzeg 2019.

Hermański S., *Struktura organizacyjna i zakres działania Biura „B” (obserwacji) Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w latach osiemdziesiątych*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2009, nr 1 (7).

- Komaniecka M., *Pod obserwacją i na podsłuchu. Rzeczowe środki pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa w województwie krakowskim w latach 1945–1990*, Kraków 2014.
- Kulczycki Z., *Zarys historii turystyki w Polsce*, Warszawa 1977.
- Majowski M., *Polska Ludowa zaprasza. Polityka turystyczna w czasach Edwarda Gierka*, Warszawa 2008.
- Musiał F., *Podręcznik безпеki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970–1989)*, Kraków–Warszawa 2018.
- Ostrowski S., *Rozwój ruchu turystycznego w Polsce w latach 1971–1975*, Warszawa 1979.
- Piotrowski P., *Struktury Służby Bezpieczeństwa MSW 1975–1990*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 1 (3).
- Rybicki H., Zdrojewska B., Zdrojewski E., *Koszalin. Rozwój miasta w Polsce Ludowej*, Poznań 1985.
- Stępień E., *Cudzoziemcy przybywający do Kołobrzegu na celowniku służb PRL*, „Rocznik Kołobrzesci” 2020.
- Województwo koszalińskie*, red. E. Zdrojewski, A. Szwichtenberg, Koszalin 1979 („Vademecum turystyczne”).

Streszczenie: Turystyczny charakter nadmorskiej części woj. koszalińskiego przyciągał zagranicznych gości, których grono z biegiem lat stawało się coraz szersze. Wraz z ich napływem wzrastała chęć kontroli ruchu osobowego przez lokalne jednostki Służby Bezpieczeństwa. Najlepszym miejscem do szerokiej inwigilacji były obiekty hotelowe. Celem artykułu jest przybliżenie zasad organizacji, funkcjonowania i działalności sekcji hotelowej koszalińskiej SB, odpowiedź na pytanie o zakres zadań i sposoby ich realizacji, zgłębienie stopnia infiltracji rozpracowywanego środowiska oraz trudności z tym związanych. Celem stało się także zwrócenie uwagi na materialny dowód działalności, czyli dokumentację powstałą w czasie istnienia przedmiotowej jednostki.

Słowa kluczowe: Służba Bezpieczeństwa, pion obserwacji, kontrola hoteli, Polska, woj. koszalińskie

Tomasz Błaszak (ur. 1980), doktor nauk humanistycznych, historyk, archiwista, pracownik Oddziałowego Archiwum IPN w Szczecinie. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół szeroko rozumianej archiwistyki oraz powojennej historii Pomorza Zachodniego. Współredaktor edycji źródeł: *Szczeciński Grudzień '70 w dokumentach Służby Bezpieczeństwa* (Szczecin 2010). Autor artykułów z zakresu archiwistyki i struktur cywilnych organów bezpieczeństwa państwa na Pomorzu Zachodnim. Ostatnio ukazały się m.in.:

Działalność Archiwum IPN w Szczecinie w latach 2005–2019, „Archiwista Polski” 2020, nr 1–2 (97–98); *Kancelaria komend wojewódzkich Milicji Obywatelskiej i wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych w świetle resortowych aktów prawnych*, „Przegląd Archiwalny IPN” 2021, t. 14; *Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego i Wojewódzki Urząd ds. Bezpieczeństwa Publicznego w Szczecinie w latach 1945–1956. Organizacja, struktura i zarys kompetencji* [w:] *Aparat bezpieczeństwa na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1956. Organizacja – ludzie – działalność*, red. M. Semczyszyn, Z. Stanuch, Szczecin 2021.

The Hotel Section of the Koszalin Security Service and its Activities in the “Skanpol” and “Orbis-Solny” Facilities in Kołobrzeg and “Jałta” in Koszalin during 1973–1990

Abstract: The touristic character of the coastal part of the Koszalin province attracted foreign visitors, whose number had been increasing over the years. With their influx, the willingness of local Security Service units to control the movement of people increased. The best places for extensive surveillance were hotel facilities. The aim of the article is to present the principles of the organisation, functioning and activity of the hotel section of the Koszalin Security Service, to answer the question of the scope of tasks and their methods of completion, to explore the degree of infiltration of the environment being exposed and the difficulties associated with it. Drawing attention to the physical evidence of activity, specifically the documentation produced during the existence of the entity in question, also became an objective.

Keywords: Security Service, surveillance division, hotel control, Poland, Koszalin province

Tomasz Błaszak (b. 1980), PhD in humanities, historian, archivist, employee of the Branch Archive of the Institute of National Remembrance in Szczecin. His research interests focus on archival science in its broadest sense and the post-war history of Western Pomerania. Co-editor of the edition of sources: *Szczeciński Grudzień '70 w dokumentach Służby Bezpieczeństwa* [Szczecin in December of 1970 in the Documents of the Security Service] (Szczecin 2010). Author of articles on archival science and the structures of civilian state security authorities in Western Pomerania. Recent publications include: *Działalność Archiwum IPN w Szczecinie w latach 2005–2019* [Activities of the Archive of the Institute of National Remembrance in Szczecin in 2005–2019], *Archiwista Polski* 2020, No. 1–2 (97–98); *Kancelaria komend wojewódzkich Milicji Obywatelskiej i wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych w świetle resortowych aktów prawnych* [Chancellery of the Provincial Headquarters of the Citizens'

Militia and Provincial Offices of the Interior in the Light of Departmental Legal Acts], *Przegląd Archiwalny IPN* 2021, vol. 14; *Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego i Wojewódzki Urząd ds. Bezpieczeństwa Publicznego w Szczecinie w latach 1945–1956. Organizacja, struktura i zarys kompetencji* [Provincial Office for Public Security in Szczecin in 1945–1956. Organisation, Structure and Outline of Responsibilities] [in:] *Aparat bezpieczeństwa na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1956. Organizacja – ludzie – działalność* [The Security Apparatus in Western Pomerania in 1945–1956. Organisation – People – Activity], eds. M. Semczyszyn, Z. Stanuch, Szczecin 2021.